

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังจาก เหตุการณ์ถล่มตึกเวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์ และ เพนตากอนของสหรัฐ ฯ ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 โดยสหรัฐ ฯ กล่าวหาว่า ขบวนการก่อการร้ายอัลกออิดะฮ์ภายใต้การนำของนาย อูซามะฮ์ บิน ลาดิน ซึ่งอาศัยอยู่ในอัฟกานิสถานอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (จากเหตุการณ์นี้เองที่ทำให้ระบบระหว่างประเทศเปลี่ยนไปจาก ยุคหลังสงครามเย็นก็เปลี่ยนเป็น ยุคหลัง – หลัง สงครามเย็น หรือยุคสงครามต่อต้านการก่อการร้าย) สหรัฐ ฯ จึงต้องการให้รัฐบาลฏอลีบาน (Taliban) ในอัฟกานิสถาน ส่งตัว นาย อูซามะฮ์ บิน ลาดินมาให้ แต่ฝ่าย ฏอลีบาน ไม่ยอม ทำให้สหรัฐ ฯ ต้องใช้ปฏิบัติการทางการทหารกับอัฟกานิสถาน ในวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ.2001 ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของ ปากีสถานต่ออัฟกานิสถาน โดยปากีสถานได้ร่วมมือกับกองกำลังผสมที่นำโดยสหรัฐ ฯ ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพอันยาวนาน (Operation Enduring Freedom) ในอัฟกานิสถาน หรืออาจเรียกว่า “การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย”¹ จึงกล่าวได้ว่า นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่อ อัฟกานิสถานได้เปลี่ยนแปลงไปแบบพลิกกลับ จากที่เคยให้การสนับสนุนระบอบ ฏอลีบาน มาก่อนหน้านี้ มาเป็นการต่อต้านระบอบ ฏอลีบาน

ปากีสถานได้รับเอกราชจากบริติชอินเดีย ในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ.1947 โดยได้มีการแบ่ง อนุภูมิภาคอินเดียออกเป็นประเทศอินเดียและประเทศปากีสถานและ ปากีสถานเองก็แบ่งเป็น ปากีสถานตะวันตก และปากีสถานตะวันออก ซึ่งปากีสถานตะวันออกนั้นต่อมาได้แยกประเทศ ออกมาเป็น ประเทศบังกลาเทศ ใน ค.ศ.1971² ประเทศปากีสถาน ถือเป็นประเทศมุสลิมที่ใหญ่ที่สุด

¹Donald H. Rumsfeld. “Message from the Secretary of Defense to DoD Personnel”. US department of defense. <<http://www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=44671>>. 9 October 2001. [accessed 19 August 2009].

²Rizwan Hussain, Pakistan and the emergence of Islamic Militancy in Afghanistan, (England: Ashgate Publishing Limited, 2005), p. 44.

เป็นอันดับสองของโลก มีประชากรประมาณ 172,800,048 คน (ข้อมูล ค.ศ.2008) ประชาชนส่วนใหญ่ เป็นมุสลิม นิกายซุนนี (Sunni) และมีอุดมการณ์สำคัญสำหรับการก่อตั้งรัฐปากีสถาน คือ “อุดมการณ์ของการก่อตั้งรัฐมุสลิมปากีสถาน” อันเป็นหลักการที่ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ในเอเชียใต้ให้การยอมรับ และเป็นหลักการที่ทำให้พวกเขาดำเนินชีวิตตามหลักการของอิสลาม³ ต่อมา “อิสลาม” จึงกลายเป็นคำขวัญ สำคัญของการปกครองประเทศปากีสถานมาโดยตลอด อาทิ ในสมัยนายพล อัยยูบ ข่าน ที่ยึดอำนาจใน ค.ศ.1958 ได้ปฏิรูปศาสนาอิสลาม ที่เขียนในรัฐธรรมนูญ ฉบับ ค.ศ.1962 ว่า กฎหมายอื่นใดของรัฐไม่ควรขัดแย้งกับกฎหมายอิสลาม (Sharia Law) ส่วนซุลฟิการ์ อาลี บุตโต (Zulfikar Ali Bhutto) ใ้วางพื้นฐานเกี่ยวกับนโยบายการทำให้เป็นอิสลาม (Islamization Policy) ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1973 ซึ่งให้ปากีสถานเป็น รัฐอิสลาม และให้ภาษาอูรดู เป็นภาษาทางราชการของปากีสถาน ตลอดจนในสมัยของนายพลเซีย ก็ยังคงดำเนินนโยบายการทำให้เป็นอิสลามต่อไป นอกจากนี้ ศาสนาอิสลามยังคงถูกผู้นำในยุคต่างๆ ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองที่ไม่เป็นที่นิยมของตน⁴ ดังเช่น ในสมัยของ นายพล เซีย อัก เป็นต้น ถึงแม้ว่าชาวปากีสถานส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิม และมีศาสนาอิสลามเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า ปากีสถานเป็นประเทศที่มีสภาพสังคมแบบ “พหุสังคม” และเป็นสังคมที่ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางเชื้อชาติและภาษา เนื่องจาก ภายในประเทศนั้นมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติและภาษา โดยแบ่งออกเป็น 5 เชื้อชาติใหญ่ๆ คือ ปัญจาบ ร้อยละ 44.68, ซินดี ร้อยละ 14.1, บาลูชี ร้อยละ 3.57, ปาทาน หรือปุชตุน ร้อยละ 15.42 , และมุฮาญีร์ หรือผู้ที่อพยพมาจากอินเดีย ร้อยละ 7.57 และเชื้อชาติอื่นๆ ร้อยละ 6.28 มีภาษาอูรดู (Urdu) เป็นภาษาทางราชการ⁵ ดังนั้นด้วยความแตกต่างดังกล่าว จึงก่อให้เกิดความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม และความแตกแยกในสังคม ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญของปากีสถานนับตั้งแต่ปากีสถานได้รับเอกราช

³ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน John L. Esposito, “Pakistan” The Oxford Encyclopedia of The Modern Islamic World Vol. 3, (New York: Oxford University, 1995), pp. 286 – 297.

⁴Khawar Mumtaz and Yameema Mitha, Pakistan Tradition and Change, (Oxford: UK and Ireland, 1996), pp. 10 – 14.

⁵Central Intelligence Agency. “Pakistan”. World Fact Book <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>>. [accessed 23 August 2009].

การก่อกำเนิดประเทศปากีสถาน ส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับดินแดนระหว่างปากีสถานกับอินเดีย และอัฟกานิสถาน สำหรับความขัดแย้งระหว่างปากีสถานกับอินเดียคือประเด็นฉัมมู – แคชเมียร์ ส่วนความขัดแย้งกับอัฟกานิสถาน เป็นความขัดแย้งในประเด็น เส้นแบ่งเขตคูราน (Durand Line) ที่อัฟกานิสถานเคยทำข้อตกลงกับอังกฤษตั้งแต่ปี ค.ศ. 1893 โดยหลังจากที่ปากีสถานได้รับเอกราชอัฟกานิสถานก็ต้องการจะได้ดินแดนส่วนนี้คืน นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาระหว่างกันในประเทศการก่อตั้งรัฐปชตุนิสถาน (Pashtunistan) เพื่อรวมเอาชาว ปชตุนที่อยู่ทั้ง 2 ฝั่งของ เส้นแบ่งเขตคูราน ให้สามารถปกครองตนเองได้ แต่ทางด้านปากีสถานก็ปฏิเสธที่จะยอมรับ ด้วยประเด็นที่กล่าวมา จึงเป็นประเด็นที่อ่อนไหวในความสัมพันธ์ระหว่างปากีสถานกับอัฟกานิสถาน นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกันขึ้น ซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของปากีสถานเป็นอย่างมาก โดยทั้งสองประเด็นที่กล่าวมา มีความเกี่ยวพันกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างปากีสถานกับอัฟกานิสถานมีแต่ความขมขื่น ตั้งแต่ก่อตั้งประเทศปากีสถานขึ้นมา จนกระทั่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า อัฟกานิสถาน ถือเป็นประเทศเดียวที่คัดค้านการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของปากีสถาน อย่างไรก็ดี อินเดียยังคงถือเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงอันดับแรกสำหรับปากีสถาน ด้วยศักยภาพทางการทหาร และขนาดประเทศที่ใหญ่กว่า และหากปากีสถานจะต้องเผชิญกับภัยคุกคาม 2 ด้าน คือ ด้านตะวันออกเผชิญกับศัตรูอันดับหนึ่งอย่างอินเดีย ส่วนด้านตะวันตกต้องเผชิญหน้ากับอัฟกานิสถานแล้ว ปากีสถานคงไม่พร้อมจะรับมือ ดังนั้น ปากีสถานจึงพยายามแสวงหารัฐบาลที่เป็นมิตรในอัฟกานิสถานมาโดยตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน เพื่อป้องกันการเผชิญหน้า 2 ด้าน

ส่วนอัฟกานิสถาน เป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้ ค่อนไปทางเอเชียกลาง มีพื้นที่ประมาณ 647,500 ตารางกิโลเมตร เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกสู่ทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบสูงซึ่งไม่สม่ำเสมอ⁶ อากาศแห้ง แต่มีบริเวณหุบเขาบางส่วนในพื้นที่ที่ติดกับปากีสถาน ทำให้ประเทศอัฟกานิสถานต้องพึ่งพาประเทศเพื่อนบ้าน อย่างปากีสถานในการใช้เป็นเส้นทางออกสู่ทะเล ส่วนปากีสถานก็มีความต้องการที่จะใช้อัฟกานิสถานเป็นเส้นทางขยายการค้าและแสวงหาผลประโยชน์ทางด้านน้ำมัน ก๊าซและทรัพยากรธรรมชาติจากประเทศแถบเอเชียกลาง

⁶ข้าราชการนักศึกษา, หลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนาจการรุ่นที่ 54 คณะที่ 4, ประเทศอัฟกานิสถาน, (กรุงเทพฯ: สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2531), น. 1.

ซึ่งเป็นประเทศเกิดใหม่จากการแตกสลายของสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าทั้งสองประเทศจะมีความใกล้ชิดกัน ทั้งทางภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนกันอยู่ แต่ทั้งสองประเทศก็มีความขัดแย้งกันมาโดยตลอด

เมื่อมองจากมุมมองทางด้านประวัติศาสตร์ เราจะเห็นได้ว่า อัฟกานิสถานตกอยู่ภายใต้สภาวะสงครามมาโดยตลอด และการที่อัฟกานิสถานตั้งอยู่บริเวณที่เชื่อมต่อระหว่างเอเชียกลางกับเอเชียใต้ ทำให้อัฟกานิสถาน กลายเป็นเหยื่อของประเทศที่มีอำนาจมากกว่า หรือประเทศมหาอำนาจมาโดยตลอด และกลายเป็นรัฐกันชน สำหรับประเทศมหาอำนาจต่างๆ ที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ใน 2 ภูมิภาคนี้ ดังเช่น ในสมัย ศตวรรษที่ 19 อัฟกานิสถานก็เป็นรัฐกันชนสำหรับจักรวรรดินิยมอังกฤษในอินเดีย กับรัสเซีย ที่พยายามแข่งขันกันเข้ามามีอิทธิพลเหนืออัฟกานิสถาน โดยตลอดศตวรรษที่ 19 รัสเซีย พยายามขยายอำนาจมาทางใต้สู่เอเชียกลางรวมทั้งอัฟกานิสถานด้วย ส่วนอังกฤษ ก็เกรงว่ารัสเซียจะรุกรานอินเดียโดยผ่านอัฟกานิสถานทำให้อังกฤษดำเนินนโยบายเชิงรุก (Forward Policy) ต่ออัฟกานิสถาน และรักษาอัฟกานิสถานไว้เป็นรัฐกันชน เพื่อป้องกันไม่ให้รัสเซียรุกเข้าไปในอินเดีย⁷ ก่อให้เกิดสงครามระหว่างอังกฤษ และอัฟกานิสถานขึ้นถึง 3 ครั้ง⁸ และในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งสงครามเย็น อัฟกานิสถานก็กลายเป็นสมรภูมิ สำหรับการแข่งขันด้านอุดมการณ์ระหว่างลัทธิเสรีนิยมของ สหรัฐฯ กับลัทธิคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตอีก เมื่อสหภาพโซเวียตรุกรานอัฟกานิสถาน ในวันที่ 20-27 ธันวาคม ค.ศ.1979 สหรัฐฯ มองว่า ความขัดแย้งในอัฟกานิสถานเป็นหนึ่งในการทำสงครามอันร้ายแรงของสงครามเย็น⁹ แม้กระทั่งในปัจจุบัน ก็ถือได้ว่าประเทศอัฟกานิสถานยังคงตกอยู่ในสภาวะสงคราม และอยู่ภายใต้การครอบครองของมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ในการทำสงครามต่อต้าน

⁷Rizwan Hussain, *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, p. 26.

⁸สงครามครั้งที่ 1 ค.ศ.1838 – 1842 เกิดขึ้นเมื่อรัสเซียพยายามจะเข้าไปในอัฟกานิสถาน โดยชักชวนซาร์แห่งเปอร์เซียให้ต่อสู้กับอัฟกานิสถาน ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ.1878-1880 เมื่อรัสเซียเกลี้ยกล่อมอะมีร์ เซอร์ฮารี แห่งอัฟกานิสถานให้ยอมรับทูตรัสเซีย ลอร์ดลิตตันจึงมีนโยบายขยายเขตแดนอินเดียเข้าไปในอัฟกานิสถาน ครั้งที่ 3 (ค.ศ.1917 – ค.ศ.1919) จากการที่อัฟกานิสถานต้องการเรียกร้องเอกราชจึงทำสงครามกับอังกฤษ ในที่สุด ค.ศ.1919 อังกฤษก็ยอมรับเอกราชของอัฟกานิสถาน

⁹Marvin G. Weinbaum, "Pakistan and Afghanistan the Strategic Relationship", *Asian Survey* Vol. 31 No 6 (June 1991): 497.

การก่อการร้าย จึงจะเห็นได้ว่าอัฟกานิสถาน เป็นประเทศที่ไม่เคยอยู่ในสภาวะแห่งสันติภาพเลย โดยปากีสถาน ถือเป็นประเทศที่มีความสำคัญยิ่งในฐานะประเทศด่านหน้า (Front – line State) ทั้งในช่วงที่ สหภาพโซเวียต รุกรานอัฟกานิสถาน ใน ค.ศ.1979 และสหรัฐ ฯ รุกรานอัฟกานิสถาน ใน ค.ศ.2001 ในปัจจุบัน ปากีสถานจึงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐ ฯ มากขึ้น และได้รับความช่วยเหลือ ทั้งทางด้านการทหารและเศรษฐกิจจากสหรัฐ ฯ จำนวนมหาศาล จากการตัดสินใจเข้าร่วมสงครามต่อต้านการก่อการร้ายที่นำโดยสหรัฐ ฯ

ทั้งนี้ การที่อัฟกานิสถานตกอยู่ภายใต้สภาวะแห่งสงครามมาโดยตลอด ทำให้กระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของปากีสถานด้วย เนื่องจาก มีผู้อพยพชาวอัฟกัน จำนวนมากหลั่งไหลเข้าไปยังพรมแดนปากีสถาน กลายเป็นภาระของรัฐบาลปากีสถานที่ต้องดูแล รับผิดชอบ ในการจัดหาที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่ รวมทั้งสวัสดิการต่างๆ และแม้ว่า สหภาพโซเวียต จะล่มสลายไปแล้ว (ค.ศ.1991) ปากีสถานก็เป็นประเทศหนึ่งที่ยังคงต้องการเข้าไปมีอิทธิพลในอัฟกานิสถาน เนื่องจากต้องการให้อัฟกานิสถานเป็นทางผ่าน เข้าไปกอบโกยผลประโยชน์จากประเทศในเอเชียกลาง¹⁰ แต่ปากีสถานก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ เนื่องจากความขัดแย้งทาง การเมืองภายในของอัฟกานิสถาน ส่งผลให้ในยุคหลังสหภาพโซเวียตถอนตัวจากอัฟกานิสถาน และเกิดสงครามกลางเมือง เพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ ปากีสถานได้ให้การสนับสนุนกลุ่มนักรบ ซึ่งเป็นนักเรียนศาสนา ที่เรียกตนเองว่า กลุ่มฏอลีบาน ให้เข้ามาปกครองประเทศอัฟกานิสถาน ตั้งแต่ ค.ศ.1996 เป็นต้นมา เพื่อหวังผลประโยชน์ทั้งทางด้านการเมืองและความมั่นคง (การมีประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันตกที่เป็นมิตร ป้องกันการเผชิญหน้า 2 ฝ่าย คือ กับอินเดียและอัฟกานิสถาน) จากอัฟกานิสถาน ภายใต้การปกครองของ กลุ่มฏอลีบาน และผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ (การเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์จากประเทศเอเชียกลางโดยผ่านอัฟกานิสถาน) ถึงกระนั้นก็ตาม รัฐบาลฏอลีบาน ยังคงมีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ 'ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของปากีสถานโดยง่าย'¹¹ ทำให้ปากีสถานผิดหวังเป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ถล่มตึกเวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์ และเพนตากอน ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 ปากีสถานจึงเปลี่ยนทิศทางนโยบายของตนต่ออัฟกานิสถาน มาร่วมมือกับสหรัฐ ฯ โค่นล้มระบอบฏอลีบาน

¹⁰Rizwan Hussain, *Pakistan and the Emergence of Islamic Militancy in Afghanistan*, p. 165.

¹¹Khawar Hussain, "Pakistan's Afghanistan Policy", (Master's Thesis, Naval Postgraduate School, Monterey California, 2005), p. 12.

ปากีสถานถือเป็นประเทศที่มีความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์อย่างมากในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐ ฯ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกับอัฟกานิสถาน อีกทั้งมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับ ระเบิดบฏอติบานที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือข่ายการก่อการร้ายของ อุซามะฮ์ บิน ลาดิน ปากีสถาน จึงถือเป็นประเทศด่านหน้า ในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐ ฯ อย่างไรก็ดี แม้ว่าสหรัฐ ฯ จะประสบความสำเร็จในการล้มล้างรัฐบาล ฏอติบาน และเครือข่ายการก่อการร้าย อัล - กออิเดฮ์ (Al Qaeda) ด้วยความร่วมมือจากปากีสถาน แต่ในความจริงแล้ว กลุ่ม ฏอติบาน (Taliban) ยังคงฝังตัวอยู่ทางภาคใต้ของอัฟกานิสถาน และในพื้นที่ชนเผ่าฟาตา (Federally Administered Tribal Areas: FATA) และบาลูชิสถานของปากีสถาน ส่วนเครือข่ายการก่อการร้ายของ อุซามะฮ์ บิน ลาดิน และ อัยมาน อัล ชาวาฮิรี ที่สหรัฐ ฯ ต้องการตัวอย่างมากยังคงหลบซ่อนตัวอยู่ตามตะเข็บชายแดนของปากีสถานกับอัฟกานิสถาน¹² และหลบภัยอยู่ตามหมู่บ้านที่มีผู้อพยพชาวอัฟกันเินปากีสถาน โดยเฉพาะบริเวณจังหวัดนอร์ท เวสต์ ฟรอนเทียร์ อีกทั้งรัฐบาลใหม่ของอัฟกานิสถานยังคงกล่าวหาว่ากลุ่ม ฏอติบาน และ อัล - กออิเดฮ์ ยังคงใช้ปากีสถานเป็นฐานปฏิบัติการโจมตีกรุงคาบูล¹³ ในหลาย ๆ ครั้งด้วยกัน แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า หากปราศจากความร่วมมือจากปากีสถานแล้ว ก็ยากที่สหรัฐ ฯ จะได้รับชัยชนะจากการทำสงครามครั้งนี้

จากสถานการณ์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้จัดทำวิจัยจึงสนใจจะศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดและการดำเนินนโยบายของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานหลังการโค่นล้มระบอบ ฏอติบาน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่มีความคล้ายคลึงกันทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมทั้งนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน แต่กลับมีความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกัน และไม่ค่อยราบรื่นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร และเหตุใดปากีสถานจึงเปลี่ยนจากการสนับสนุนรัฐบาล ฏอติบาน มาสนับสนุนรัฐบาลใหม่ของกรุงคาบูลและทำสงครามต่อต้าน ฏอติบาน ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายครั้งสำคัญของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานอีกครั้งหนึ่ง

¹²Daniel Markey, "A False Choice in Pakistan", *Foreign Affairs* Vol.86 No.4 (July/August 2007): 89.

¹³Frederic Grace, "Pakistan – Afghanistan Relations in the post – 9/11 Era", (Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 2006). p. 9.

โจทย์การวิจัย

มีตัวแปรใดบ้างที่มีอิทธิพลในการกำหนดและการดำเนินนโยบายของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานหลังการโค่นล้มระบอบฏอลิบาน (Taliban)? และเหตุใดความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่มีความคล้ายคลึงกันทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมทั้งนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน แต่กลับมีความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่นมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน?

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานจากการให้การสนับสนุนระบอบฏอลิบาน เป็นการสนับสนุนรัฐบาลใหม่ของกรุงคาบูล
- เพื่อศึกษาถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลในการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถาน ภายหลังจากโค่นล้มระบอบฏอลิบาน

สมมติฐานการวิจัย

- 1) ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถาน ภายหลังจากโค่นล้มระบอบฏอลิบาน มีทั้งตัวแปรภายนอกและตัวแปรภายใน โดยตัวแปรภายนอก ได้แก่ นโยบายของประเทศอื่น ๆ คือ นโยบายของสหรัฐ ฯ และอินเดีย ส่วนตัวแปรภายใน ได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรทางการเมือง ตัวแปรเกี่ยวกับสถาบันและองค์กร ตัวแปรทางเศรษฐกิจ ตัวแปรทางสังคม และตัวแปรเชื่อมโยงอดีต – ปัจจุบัน
- 2) ปากีสถานคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติ โดยเฉพาะด้านความมั่นคงและทางด้านเศรษฐกิจ เป็นหลักในการตัดสินใจกำหนดและดำเนินนโยบายต่ออัฟกานิสถาน

ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษา “นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถาน หลังการโค่นล้มระบอบฏอลิบานถึงปัจจุบัน (ตุลาคม ค.ศ.2001 – 2008)” ผู้เขียนได้นำ กรอบการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ ของแมคโกเวน (Patrick T. McGowan) และ ชาปิโร (Howard B.Shapiro) ซึ่งได้กำหนดตัวแปรที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศเอาไว้ 11 ตัวแปร มาวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานในช่วงเวลาดังกล่าว โดยตัวแปรที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษา ได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล ตัวแปรทางการเมืองภายใน ตัวแปรเกี่ยวกับสถาบันและองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ กล่าวคือ กองทัพ

ปาเกีสถาน และหน่วยข่าวกรองแห่งชาติ (ISI) ตัวแปรทางเศรษฐกิจ ตัวแปรทางสังคม และวัฒนธรรม ตัวแปรที่เชื่อมโยงอดีตถึงปัจจุบัน หรือ ความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อ การดำเนินนโยบายต่างประเทศมาจนถึงปัจจุบัน (ประเด็นเส้นแบ่งเขตดูราน และการเรียกร้องการจัดตั้งรัฐปชตุนิสถาน) รวมทั้ง นโยบายของประเทศอื่น ๆ ได้แก่ นโยบายของประเทศอินเดีย และสหรัฐ ฯ

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมองเห็นความสำคัญของ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ที่ทุกประเทศไม่สามารถมองข้ามได้ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ หรืออาจกล่าวได้ว่า การกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นต้องกำหนดโดยมีเป้าหมายเพื่อ ส่งเสริม และปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของตนเอาไว้ ผู้เขียนจึงได้นำ “แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ” (National Interest) มาใช้ประกอบในการศึกษาเรื่องนี้ด้วย เพื่อให้สามารถศึกษา และวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของปาเกีสถานต่ออัฟกานิสถานได้อย่างครอบคลุม

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเกี่ยวกับ นโยบายต่างประเทศของปาเกีสถานต่ออัฟกานิสถาน หลังการโค่นล้มระบอบฏอลิบาน (Taliban) ถึงปัจจุบัน (ตุลาคม ค.ศ.2001 – 2008) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงนโยบายของปาเกีสถานต่ออัฟกานิสถานในอดีต (ค.ศ.1947 – 2001) เอาไว้คร่าว ๆ เพื่อให้ทราบถึงภูมิหลังและความเป็นมาของนโยบายต่างประเทศของปาเกีสถานต่ออัฟกานิสถานพอสมควร และผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงการกำหนดและดำเนินนโยบายในช่วงเดือน ตุลาคม ค.ศ.2001 – 2008 และได้สรุปในบทสุดท้ายว่าปาเกีสถานประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่ออัฟกานิสถานมากน้อยเพียงใดอีกทั้งจะได้กล่าวถึงแนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างปาเกีสถานกับอัฟกานิสถาน และการคงอยู่ในอัฟกานิสถานของสหรัฐ ฯ ด้วย

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ จะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) และนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้กรอบการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ แพทริค ที แมคโกแวน (Patrick T. McGowan) และ ฮาวาร์ด บี ชาปิโร (Howard B. Sharpiro) และแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) มาวิเคราะห์ และอธิบายสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คำแถลงข่าว คำแถลงการณ์ ของผู้นำ โดยแหล่งที่มาของข้อมูลดังกล่าวจะรวบรวมจากหนังสือ วารสารต่าง ๆ และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้มาจากหนังสือ วารสาร บทความ ข่าว บทวิเคราะห์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลจะเป็นบทความหรืองานวิจัยของนักวิชาการชาวตะวันตกหรือนักวิชาการชาวเอเชียใต้โดยเฉพาะ

อย่างไรก็ดี ในการวิจัยนโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถาน หลังการโค่นล้มระบอบฏอลิบาน (Taliban) ถึงปัจจุบัน (ตุลาคม ค.ศ.2001 – 2008) ยังมีผู้ทำการศึกษาหรืองานเขียนไม่มากนัก และข้อมูลในบางส่วนที่เกี่ยวกับความมั่นคง ยังไม่มีข้อมูลที่เปิดเผยมากนัก ไม่ว่าจะเป็นคำแถลงการณ์ หรือการให้สัมภาษณ์กับสื่อของผู้นำหรือผู้มีบทบาทในการตัดสินใจกำหนดและดำเนินนโยบายต่ออัฟกานิสถาน จึงถือเป็นข้อจำกัดของการวิจัยเรื่องนี้ แต่ผู้วิจัยก็มีความตั้งใจที่จะศึกษาเพื่อเป็นการริเริ่มในมุมมองใหม่ ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าและเพื่อให้มีการเผยแพร่ต่อไปในอนาคต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาเกี่ยวกับ นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถาน หลังการโค่นล้มระบอบฏอลิบาน (Taliban) ถึงปัจจุบัน (ตุลาคม ค.ศ.2001 –2008) ยังคงมีน้อยซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบทความของนักวิชาการทั้งทางตะวันตก และนักวิชาการในเอเชียใต้ด้วย ส่วนในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง ผู้ทำการวิจัยจึงหวังว่า การศึกษาเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาและค้นคว้าในเรื่องนี้ต่อไป และอาจจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลที่ทำวิจัยได้ศึกษามาใช้อ้างอิงในการทำรายงาน ภาคนิพนธ์ การทำวิจัยหรือการอ้างอิงในบทความทางวิชาการได้ต่อไปในอนาคต

วิธีการนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัยสมมุติฐาน ขอบเขตการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 ทฤษฎี และแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา คือ กรอบการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ ของแมคโกแวน (Patrick T. McGowan) และ ซาปิโร (Howard B.Shapiro), แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 ภูมิหลังปากีสถานและนโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถาน ตั้งแต่ ค.ศ.1947 – 2001

1) นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานตั้งแต่ปากีสถานได้รับเอกราชจนถึงก่อนสหภาพโซเวียตรุกรานอัฟกานิสถาน (ค.ศ.1947 – 1979)

2) นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานในช่วงที่สหภาพโซเวียต รุกรานอัฟกานิสถานจนกระทั่งสหภาพโซเวียตถอนทหารออกไป (ค.ศ.1979 – 1989)

3) นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานหลังสหภาพโซเวียตถอนทหารออกจากอัฟกานิสถานจนถึงการล่มสลายของระบอบฏอลิบาน (ค.ศ.1989 – 2001)

บทที่ 4 นโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานตั้งแต่การโค่นล้มระบอบฏอลิบาน (Taliban) ค.ศ.2001 – 2008

1) หลักการในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของปากีสถาน

2) วัตถุประสงค์ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของปากีสถาน

3) นโยบายด้านการเมืองและความมั่นคงของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 9/11

- การสนับสนุนรัฐบาลของประธานาธิบดี ฮามิด การ์ชัย ในการปฏิบัติการร่วมกันเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย และกลุ่มฏอลิบาน

- การสนับสนุนกลุ่มต่อต้านรัฐบาลอัฟกานิสถาน รวมทั้งกลุ่มฏอลิบานอย่างต่อเนื่อง

4) นโยบายด้านเศรษฐกิจ ของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานหลังการโค่นล้มระบอบฏอลิบาน

- นโยบายด้านเศรษฐกิจของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานในรูปแบบทวิภาคี

- นโยบายด้านเศรษฐกิจของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานในฐานะที่อัฟกานิสถานเป็นประตูการค้าสู่ประเทศเอเชียกลาง

5) วิเคราะห์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานจากแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ

บทที่ 5 วิเคราะห์ตัวแปรที่มีอิทธิพลในกรกำหนดนโยบายต่างประเทศของปากีสถานต่ออัฟกานิสถานหลังโค่นล้มระบอบภวอลิบาน ได้แก่

- 1) นโยบายของประเทศสหรัฐ ฯ และอินเดีย
- 2) ประธานาธิบดี พลเอก เพอร์เวซ มุชร์ร็อฟ เป็นตัวแปรเกี่ยวกับตัวบุคคล
- 3) ความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลทหาร เป็นตัวแปรทางการเมือง
- 4) บทบาทของกองทัพและหน่วยข่าวกรองแห่งชาติ เป็นตัวแปรเกี่ยวกับสถาบันและองค์กรที่มีอยู่
- 5) พหุสังคม และความแตกแยกทางด้านสังคม เป็นตัวแปรทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
- 6) สภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย เป็นตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ
- 7) ความขัดแย้งระหว่างปากีสถานกับอัฟกานิสถานในประเด็นเส้นแบ่งดูราน และการจัดตั้งรัฐปutschุนิสถาน ซึ่งเป็นตัวแปรเชื่อมโยงตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน

บทที่ 6 บทสรุป และแนวโน้มในอนาคต